

ISSN: 2277-9930

64

ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2020

ਪ੍ਰਤਿਮਾ

ਮੁੱਲ: 50/-

ਬਹੁਤ ਗਲਤ

ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਅਸੀਂ
ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ
ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਆਪ ਸਾਨੂੰ
ਜ਼ਾਰ ਬਣਨਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜ਼ਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ
ਸੂਰਜ ਜੇ ਚੜ੍ਹਨ
ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਚੜ੍ਹਨ,
ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਆਏ
ਸੂਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ
ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਚੜ੍ਹੋ
ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਮਕਣਾ ਹੈ
ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਚਮਕੋ।
ਜ਼ਾਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ
ਕਤਲਗਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ
ਖੂਟੀ ਉਤੇ ਟੰਗੀ
ਅਸੀਂ ਖੂਟੀ ਉਤੇ ਲਾਹੀ
ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੁਲਹਨ ਵਾਂਗ
ਲਾਲ ਸੂਹੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ
ਕਤਲਗਾਹ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ।
ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਅਸੀਂ
ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ
ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਆਪ ਸਾਨੂੰ
ਜ਼ਾਰ ਬਣਨਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜ਼ਾਰ ਚਲੇ ਗਏ
ਤਾਜਾਂ ਵਿਚ ਜੜੇ
ਹੀਰੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ
ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ
ਦਿਲ ਧਰਾਉਣਾ ਪੈ ਗਿਆ
ਤਾਜ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਨ ਨਹੀਂ
ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਜੁੱਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜੜ ਲਿਆ।
ਹਉਮੈ-ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ,
ਪੰਜੇ ਹੀ ਵਿਕਾਰ
ਸੋਗਵਾਰ ਬੈਠੇ ਸਨ
ਚਲੇ ਗਏ ਜ਼ਾਰ,
ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਹੀ
ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂੰਝਿਆ

ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾਇਆ
ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ
ਨਾੜਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ।
ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਅਸੀਂ
ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ
ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਆਪ ਸਾਨੂੰ
ਜ਼ਾਰ ਬਣਨਾ ਪੈ ਗਿਆ

ਜਾਗ੍ਰਤ

ਧੂੜ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰੋ
ਸੂਰਜ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਵਾਂਗ
ਕਤਰਾ ਖੋਲਦਾ
ਪਰਤਦੀ ਪਾਸਾ ਹੈ ਧਰਤੀ
ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੂਫਾਨ
ਧੌਣ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ
ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਤ੍ਰੈਲੀ
ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਹਾਨ।
ਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁੱਟਣ
ਤੌਕ-ਕੌਮਾਂ
ਅੱਗ ਦੇ ਛੁਹੰਦੇ ਭੰਬੂਕੇ
ਆਸਮਾਨ
ਰੋਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਸੂਰਜ ਚਮਕਦੇ
ਅੰਨ੍ਹੀਂ ਰਈਅਤ
ਲੱਭਦੀ ਫਿਰਦੀ ਗਿਆਨ
ਆਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਪੈਗੰਬਰੀ
ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨੇ
ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਗੁਮਾਨ।
ਹੜਬੜਾ ਕੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ
ਨੀਂਦ ਲੋਟੂ ਵਰਗ ਦੀ
ਹੁੰਦੀ ਹਰਾਮ
ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਹੱਲਾਂ ਦੇ ਸਤੂਨ
ਕੰਬ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
ਚੰਗੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ
ਧੂੜ-ਕਿਣਕੇ ਉੱਠਦੇ ਬਣਕੇ ਹਨੇਰੀ
ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਮੇਂ ਦੀ
ਫੜਦੇ ਲਗਾਮ।

ਤੇਰਾ ਲੁੱਟਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਭੰਬੋਰ

ਤੇਰਾ ਲੁੱਟਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਭੰਬੋਰ
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਤ,
ਕਚਾਵਿਆਂ ਵਾਲੇ,
ਇਹ ਡਾਕੂ ਨੇ ਹੋਰ,
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਘਰ ਚਿੱਟੜੇ ਵਿੱਚ
ਕਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ
ਖੇਡ ਰਹੇ ਨੇ ਚੋਰ
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਜਾਗ ਨੀ ਸੱਸੀਏ
ਨੀਂਦਾਂ ਮੱਤੀਏ
ਸਿਰ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਭੋਰ
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਇਹ ਨਾਦਰ-ਅਬਦਾਲੀ
ਅੱਜ ਦੇ
ਸ਼ਕਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ,
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਾਂਦਾ
ਧੂੜਾਂ ਪੁੱਟਦਾ
ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈ ਤੋਰ,
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਤੇਰਾ ਲੁੱਟਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਭੰਬੋਰ
ਸੱਸੀਏ ਬੇਖ਼ਬਰੇ।

ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਕਰਦਾ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ

ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2020

ISSN: 2277-9930

RNI No. PUNPUN/2006/16230

ਸੰਪਾਦਕ (ਆਨਰੇਰੀ)

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਂਕੇ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਪਾਦਕ

ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪਤਾ

ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਂਕੇ
718, ਰਣਜੀਤ ਨਗਰ-ਏ
ਪਟਿਆਲਾ-147001 (ਪੰਜਾਬ)

98142-31698

E-mail: pratimaan@yahoo.co.in

TITLE PAINTING BY

MEENA CHOPRA (CANADA)

ਕਨਸੈਪਟ, ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਾਈਨਿੰਗ

ਰਾ ਡੀਜ਼ਾਈਨਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ।

97810-33133

E-mail: raadesigns89@gmail.com

ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਸ਼ੀ

ਇੱਕ ਅੰਕ: 50/-,

ਵੀਹ ਅੰਕ (5 ਸਾਲ): 1000/-

ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ:

2500/-, ਵਿਦੇਸ਼: \$200

ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਸ਼ੀ 'ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ' ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ
ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ

PRATIMAAN

718-Ranjit Nagar-A

Patiala. (Punjab) India

Mob. 098142-31698

E-mail: pratimaan@yahoo.co.in

Hon. Editor : Dr. Amarjeet Kaunke

ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ / ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2020

ਤਰਤੀਬ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

ਨੇੜ ਭੱਵਿਖ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ / ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ / 2

ਕਹਾਣੀਆਂ

ਗਲਤ ਮਲਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ / ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੱਜ / 7,

ਤਿਲਕਣ / ਅੰਜਨਾ ਸ਼ਿਵਦੀਪ / 19

ਕਵਿਤਾ / ਗ਼ਜ਼ਲ / ਗੀਤ

ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਕੰਗ / 5, ਪਰਵੇਸ਼ / 6, ਗੁਲ ਚੌਹਾਨ / 11, ਗੁਰਮੀਤ ਖੋਖਰ,
ਪ੍ਰੀਤ ਮਨਪ੍ਰੀਤ / 12, ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ / 13, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਸੰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ /
16, ਰਾਠੋਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੀ / 17, ਨਵਰੂਪ ਕੌਰ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਸੀਮਾ ਜੈ
ਵਿਸ਼ਾਲ / 18, ਸੁਰਿੰਦਰ ਮਕਸੂਦਪੁਰੀ, ਬਲਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਟੀਆ / 24, ਗੀਤਾ
ਡੋਗਰਾ, ਸ਼ਮਿੰਦਰ, ਅਨੁਜੀਤ ਇਕਬਾਲ / 25, ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਹਿਲ, ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ
ਸੋਖਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ / 26, ਮਹੇਸ਼ ਅਲੋਕ, ਸੰਗੀਤਾ ਕੁਜਾਰਾ ਟਾਕ,
ਵਿਵੇਕ ਚਤੁਰਵੇਦੀ / 27, ਮਨੋਜ ਚੌਹਾਨ, ਅਨੀਤਾ ਜੈਨ, ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਪਾਰੀਕ /
28, ਸਵਿਤਾ ਦਾਸ ਸਾਵੀ, ਰੇਨੂੰ ਵਰਮਾ, ਕਮਲੇਸ਼ਵਰ ਸਾਹੂ / 29, ਅਨੁਰਾਧਾ
ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਰਵੀ ਪੁਰੋਹਿਤ / 30,

ਅਨੂ ਸ਼ਰਮਾ ਕੌਲ / 35

ਡਾਇਰੀ ਦੇ ਪੰਨੇ

ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ / ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਾਣੀ / ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ

ਆਲੋਚਨਾ ਨਿਬੰਧ / ਰੀਵੀਊ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਚਿਤ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' : ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ / ਡਾ.
ਗੁਰਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ / 31, 'ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ' ਨਾਵਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਗਤ
ਅਧਿਐਨ / ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ / 33, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਦੀ ਲਾਲਟੈਨ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ
ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਯਥਾਰਥ / ਪ੍ਰੋ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ / 36, ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਵਿਧੀ ਤੇ
ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ / ਰਾਜਵੀਰ ਕੌਰ / 38

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ: ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧ /
ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ / 40, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ: ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਰਹਿਬਰ /
ਡਾ.ਵੀਨਾਕਸ਼ੀ ਸ਼ਰਮਾ / 43, ਤਤਕਾਲ / ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ / 46, ਵਿਚਲਾ
ਮੌਸਮ / ਡਾ. ਪੁਸ਼ਪਵਿੰਦਰ ਕੌਰ / 47, ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ / ਡਾ.
ਪੁਸ਼ਪਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਏਲੀਅਨਜ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ / ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਉਂਕੇ / 48

ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ (ਸਕੂਲਜ਼), ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 4/2-2006, ਐਡੀਟਰ ਪੰਜਾਬੀ,
ਮਿਤੀ 18/8/2006 ਅਨੁਸਾਰ 'ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ' ਸਾਰੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੈ।

*ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਆਨਰੇਰੀ ਹਨ।

*ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

* ਲੇਖਕ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

*ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਗੈਰ ਵਪਾਰਕ ਹੈ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਰਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਸੋਲੂਸ਼ਨਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ
ਛਪਵਾ ਕੇ 718, ਰਣਜੀਤ ਨਗਰ-ਏ, ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਸੂਰਵਾਰ ਵੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਕਲਕੱਤੇ, ਬੰਬਈ, ਮੈਂਗਲੋਰ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਕਾਨਪੁਰ, ਤਰਾਈ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਅਫਰੀਕਾ, ਸਿੰਘਪੁਰ, ਬੈਂਗਲਾਕ, ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਕਸੀਮ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਕ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਵੰਡੀਆਂ ਸਮਾਜ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਵੰਡੀਆਂ ਵੀ ਪਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਉਪਰ ਇਸਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਕਰਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਉਪਰ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜੰਮੂ, ਹਿਮਾਚਲ, ਦਿੱਲੀ, ਯੂਪੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਰਿਆਣਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਿੰਦੀਕਰਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ੋਰ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਉਪਰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਫਰੈਂਚ, ਸਪੈਨਿਸ਼, ਜਰਮਨ, ਅਰਬੀ, ਆਦਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਗੁਰਮੁਖੀ, ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਜਾਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਮਨ ਸਕਰਿਪਟ ਵਿਚ ਚੈਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪਿੰਗਲਿਸ਼ ਵਿਚ। ਕੇਵਲ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਕੇ ਆਈਲੈਟਸ ਆਦਿ ਦੇ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਲਿਖਣੀ ਅਤੇ ਬੋਲਣੀ ਸਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵੇਲੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਾ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਵਾਦ ਨਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਗਸ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਗੱਲ ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮਾਂ-ਸਥਾਨ, ਮਾਧਿਅਮ, ਕਿੱਤੇ, ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀ, ਕਬੀਲੇ ਅਤੇ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਨਮ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਹੁਣ ਇਕ ਬੰਦਾ ਇਕ ਥਾਂ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪਿਛੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਤ ਬੋਲੀ ਨੂੰ

ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਿਤੀ ਏਨੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਡ ਮਿਕਸਿੰਗ, ਆਦਿ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾ ਰਹੀਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੁਪਰਡਾਇਵਰਸਿਟੀ, ਟਰਾਂਸਗਲੋਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਲਟੀਕਲਚਰਲਇਜ਼ਮ, ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਮਾਈਂਡ ਟੂਲਜ਼ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਟਰਾਂਸਲਿੰਗੁਇਸਟਿਕਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਬਾਖਤਿਨ ਦੀ 1981 ਦੀ ਹੈਟਰੋਗਲੋਸ਼ੀਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੌਮੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਲੋਕ ਕੌਮੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਥਾਨ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਤਮਾਮ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾ ਚਿਹਨਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ। ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਖਜਾਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸਧਾਰਨ